

največ del posvečenih vplivu človeka na kras in kraški hidrografiji, sledijo speleološki in speleoarheološki prispevki, prispevki o prsti na krasu, o geologiji oziroma tektoniki, paleokrasu, morfologiji, varstvu, izbiri tal in o zgodovini krasoslovja. Kot zanimivost naj omenim Silvestrujev prispevek "Ali je mogoče definirati kraško polje?", to je prav vprašanje, s katerim se je podrobno ukvarjal in o čemer je objavil več prispevkov tudi prof. Gams.

O slovenskem krasu oziroma o rezultatih del na našem krasu govori 17 prispevkov, več kot dovolj, da lahko tudi to številko AC štejemo kot pomemben prispevek k poznavanju slovenskega krasa. Morda je posebej pomembno tudi to, da pisci teh prispevkov niso le Slovenci, ampak tudi pripadniki drugih narodov: Hrvati, Italijani in Španci. Krasoslovje je veda, ki ima temelje na našem krasu, vendar so jo v veliki meri razvili tujci. Danes pa se bolj in bolj kaže, da kras — in to v veliki meri prav slovenski kras — spet postaja most, vez med raziskovalci različnih narodov, k čemur prispeva tudi pričujoča številka AC.

Če naj na kratko ocenim zbornik kot celoto, lahko rečem, da daje okvirni pregled tematike, s katero se ukvarjajo geografi in drugi raziskovalci krasa po svetu v zadnjem času, da so med avtorji tudi imena, pomembna v svetovnem krasoslovju, hkrati pa kaže, da je naš kras, predvsem pa Kras, še vedno ali celo spet vedno bolj zanimiv za raziskovalce.

Razprava (zunaj simpozijskega sklopa) govori o poznavanju ameriških jam na podlagi Valvasorjevih virov, v kateri avtor Shaw na podlagi temeljitega pregleda (navaja kar 63 virov in literature) ugotavlja, da je najstarejši opis (s strani obiskovalca iz Evrope) kake ameriške jame iz leta 1513, torej 35 let starejši, kot pa je bilo znano doslej. Iz Poročil je razviden del mednarodnega udejstvovanja članov Inštituta za raziskovanje krasa, zadnji prispevek pa je namenjen spomnu na nedavno preminulo avtoriteto med geografi, raziskovalci krasa, Marjorie M. Sweeting.

Vsebina ponazarja več kot 130 slik, kart, grafikonov in skic. Najbrž sta obseg zbornika in veliko število avtorjev tudi vzroka za zamudo pri izidu zbornika in da je v njem še ostalo nekaj uredniških oziroma tehničnih napak. Vsekakor pa pomeni velik prispevek k poznavanju krasa, kar potrjujejo tudi že objavljene ocene v tujih strokovnih glasilih.

Andrej Kranjc

Vladimir Drozg

Morfologija vaških naselij v Sloveniji

Geographica Slovenica 27, Ljubljana 1995

Predelano in dopolnjeno doktorsko disertacijo o morfologiji vaških naselij lahko štejemo med temeljna metodološko-teoretska dela iz naselbinske problematike pri nas. V njem avtor na teoretskih izhodiščih in metodologiji dosledno gradi tudi inter-

pretacijo konkretnih primerov. Od samega začetka delo presega zgolj geografski vidik morfologije naselij, saj avtor sledi predvsem vidnim elementom morfološke zgradbe. Torej elementom, ki poleg temeljnih naravnih in družbeno-gospodarskih vključujejo še arhitekturne, umetnostnozgodovinske in druge elemente. Skratka, izhaja iz širših pogledov, deloma tudi filozofskih, ki ustvarjajo kombinacijo številnih procesov, elementov, dejavnikov oblikovanja vidne in zgradbene podobe vaških naselij.

Vsebina je razdeljena v dva dela, prvi teoretski in metodološki, se končuje z opredelitvijo morfoloških tipov, ter opredelitvijo razmerij med morfološkimi tipi in pokrajinskimi enotami ter med morfološkimi tipi in kulturno-zgodovinskimi območji. Temu sledi regionalni prikaz morfoloških tipov strnjjenih vaških naselij v Sloveniji. V temeljih je to pet tipov vaških naselij, opredeljenih na podlagi vidnih zasnov, oziroma položaja hiš, v tem primeru objektov, pri čemer avtor ugotavlja, da se razmestitev morfoloških tipov v grobem ujema s pokrajinskimi enotami. S tem pa seveda poudarja geografskost predmeta svoje obravnave kot rezultata naravnih razmer in kulturno-gospodarskih dejavnikov.

Sicer pa avtor na koncu prvega dela sintetično opozori še enkrat na naslednje osnovne lastnosti morfologije naselij in naselij na sploh: naselje je celota, katere bistvo je skupnost; naselje je zgrajeno in zasnovano na določenih temeljnih načelih; v zgradbi naselja izstopajo njegovi "konstitutivni elementi", ki imajo v njegovi morfologiji poseben pomen; da obstajajo bolj ali manj ustaljeni načini povezovanja med morfološkimi elementi in da imajo oblike povezovanja regionalni značaj, saj so omejene na določena območja.

Drugi del knjige z naslovom "Argumentacija ugotovljenega" pomeni v bistvu aplikacijo za morfološko analizo izbranih primerov na podlagi treh skupin kazalcev, oziroma sestavin: temeljnih načel (prilagojenost naravnim razmeram, členitev prostora po pomenu, členitev prostora po socialnih elementih, enotnost morfoloških elementov, univerzalnost, individualizem, podrejenost tehničnim sistemom), načinom povezovanja morfoloških elementov (zazidanost, odprtost, način oblikovanja središča, položaj naselja) in samih morfoloških tipov naselij. Iz različnih slovenskih pokrajin je bilo izbranih več kot 20 naselij, ki jim avtor vsakemu posebej opredeli prilagojenost naravnim razmeram, členitev prostora po pomenu, členitev prostora po socialnih elementih, poenotenost morfoloških elementov.

Čeprav je težišče na prvem delu "Zasnova proučevanja in poskus interpretacije morfologije naselij", (manjka verjetno pridevnik *vaških*), in je izbira predstavljenih naselij ter tudi izbranih regij zelo subjektivna, predvsem pa je posameznim od štirih elementov odmerjen različen prostor, kar velja še posebej za skromnejše prikaze členitve po socialnih elementih, je tudi drugo temeljno poglavje nadvse zanimivo in tehtno. Na eni strani je sicer nekaj manj, kar bi pričakovali geografi, na drugi strani pa precej več z negeografskih področij. Več je tudi nazornosti, k čemur prispevajo številni tematskimi tlorisi naselij ter prav posrečene in kakovostne likovne ponazoritve zgradbe in položaja naselij.

Čeprav tudi sam avtor postavlja vprašanje o popolnosti, prilagojenosti kazalcev,

območju proučenega, izboru naselij in drugem, je knjiga nedvomno pokrila že dolgoletno belo liso v proučevanju naselij, ki jih naravnost brutalna urbanizacija naglo spreminja v dele uniformiranega urbanega kontinuuma. Posebej dragocen se mi zdi prvi metodološki del, prvi takšen pri nas in tudi ne tako pogost v svetu, zaradi česar se je avtor obilo posluževal tudi negeografske literature. To bo zanesljiva podlaga za podrobnejša tovrstna raziskovanja in inspiracija za večjo geografsko zavzetost na področju, ki ga je geografija v zadnjih desetletjih v glavnem kar obšla.

Mirko Pak

Iz tuje geografske literature

Urbaner Bodenschutz

Arbeitskreis Stadtboden der Deutschen Bodenkundlichen Gesellschaft,
Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg, 1996

Knjiga z naslovom "Varstvo urbanih prsti" obsega šest tematskih sklopov, ki obravnavajo nastanek in lastnosti prsti v mestu, človekove posege in s tem spreminjanje prsti ter potrebe po njihovem varovanju. Pri pisanju posameznih vsebin je sodelovalo 21 različnih strokovnjakov: pedologov, geologov, naravovarstvenikov, biologov in specialistov za prehrano rastlin (geografa ni med njimi). Rezultat je knjiga v trdi vezavi na 244 straneh, opremljena s 44 slikami in 56 tabelami.

Uvodno poglavje "Zasnove varstva urbanih prsti" obravnava nastanek, fizikalno-kemične lastnosti in prevladujočo rabo v mestih. Na podlagi rezultatov terenskega dela so razvili metodologijo za varstvo prsti v urbanem okolju. Pri varovanju in ohranjanju prsti ne gre le za pedološko vprašanje, temveč je treba upoštevati spoznanja geologov in biologov, pedološkim rezultatom raziskovanj pa pripada nedvomno pomembno mesto.

Drugo poglavje je po vsebini precej geološko. Obravnava substrate nastajanja urbanih prsti, poslovnih in industrijsko spremenjenih površin. Natančno je predstavljena tipizacija in členitev substratov, tekstura in delež skeleta v substratih, izvor in njihove značilnosti. Lastnosti prsti so namreč pogojene z značilnostjo substratov. Urbane prsti so deležne škodljivih vnosov iz atmosfere in hidrosfere in posledično preko človeka.

Posebno poglavje obravnava mehanske posege in fizikalne lastnosti v mestnih prsteh. Izrazita posega sta odnašanje in nasipavanje prsti, kar je povezano s širjenjem pozidanih površin. Na zgledu Hamburga je predstavljen infiltracijski potencial mestnih prsti. Natančno (s postopki izračunov) so opisane metode merjenja prepustnosti prsti za vodo. Opisane metode se razlikujejo od pri nas pogosto uporabljene metode s Kopeckijevim cilidrom za merjenje infiltracije (glede na količino porabljene vode v določeni časovni enoti, izražena v ml/sec).